

PODROBNE INFORMACIJE O ZAŠČITI PRIJAVITELJEV

Upravičenost prijavitelja do zaščite

Po ZZPri je prijavitelj upravičen do zaščite, če:

- je zaposlen v subjektu, v katerem prijavlja kršitev, oziroma je v njem prostovoljec, pripravnik, vajenec, pogodbeni delavec, študent, sodeluje v razpisnih postopkih v vlogi kandidata, opravljanja funkcijo, je delničar, član nadzornega ali upravnega organa oziroma drugače sodeluje v dejavnosti pravne ali fizične osebe, ki jo izvajajo samozaposlene osebe na podlagi pogodbe, ali dela pod nadzorom in vodstvom zunanjih izvajalcev, podizvajalcev ali dobaviteljev, ne glede na plačilo in ne glede na to, ali se je razmerje že končalo ali se šele vzpostavlja s postopkom zaposlovanja oziroma pogajanja pred podpisom pogodbe,
- je podal notranjo ali zunanjo prijavo kršitev predpisov, ki se je ali se bo zelo verjetno zgodila v subjektu iz prve alineje, oziroma javno razkril tako kršitev v skladu z določbami ZZPri,
- prijava ni očitno neutemeljena,
- prijavljena kršitev še traja oziroma je prenehala pred manj kot dvema letoma,
- je s strani subjekta iz prve alineje deležen povračilnih ukrepov.

Do zaščite po ZZPri je upravičen tudi:

- prijavitelj, ki je prijavo podal anonimno, pa je bila kasneje njegova identiteta razkrita,
- posredniki in povezane osebe, če je verjetno, da so ali bi lahko bili zaradi povezanosti s prijaviteljem zoper njih uvedeni povračilni ukrepi,
- prijavitelj kaznivih dejanj,
- prijavitelj kršitev na podlagi Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK).

Zaščitni in podporni ukrepi

Prijavitelji so upravičeni do naslednjih zaščitnih in podpornih ukrepov:

1. Prepoved razkritja identitete prijavitelja in zaupnost prijave.
2. Izključitev odgovornosti prijavitelja za razkritje.
3. Prepoved povračilnih ukrepov.
4. Sodno varstvo in začasne odredbe v primeru povračilnih ukrepov.
5. Brezplačna pravna pomoč.
6. Nadomestilo za primer brezposelnosti.
7. Psihološka podpora.

Prav tako je prepovedano preprečevanje prijave nepravilnosti. Pri zavezancih za vzpostavitev notranje poti zaprijavo, med katere sodi tudi naš zavod, pa je zagotovljeno tudi svetovanje in pomoč prijavitelju preko zaupnika.

1. Prepoved razkritja identitete prijavitelja in zaupnost prijave

Nihče ne sme razkriti identitete ali druge informacije, iz katerih je mogoče neposredno ali posredno sklepati o identiteti prijavitelja, brez njegovega izrecnega soglasja nikomur.

Za dokumente in drugo gradivo v zvezi s prijavo se do konca postopka ne uporabljajo določbe zakona, ki ureja dostop do informacij javnega značaja. Podatki o identiteti prijavitelja tudi po koncu postopka s prijavo niso informacija javnega značaja. To velja tudi v primeru, ko je dokumentarno gradivo odstopljeno drugemu organu v pristojno obravnavo.

Ugotavljanje identitete in razkritje podatkov o prijavitelju, posredniku ali povezanih osebah je prekršek.

Zunanji organ za prijavo pa lahko identiteto prijavitelja razkrije le, če:

- prijavitelj pisno soglaša z razkritjem,

- če to zahteva državni tožilec, kadar je to nujno potrebno zaradi preiskovanja kaznivih dejanj, pri čemer je prijavitelj o razkritju identitete tožilstvu predhodno obveščen,
- če to zahteva sodišče, ko je to potrebno zaradi sodnih postopkov, vključno s sodnimi postopki zaradi zaščite pravice osebe, ki jo prijava zadeva, pri čemer je prijavitelj o razkritju identitete sodišču predhodno obveščen.

Ne glede na navedeno pa nihče ne sme razkriti identitete prijavitelja, če bi razkritje ogrozilo življenje ali resno ogrozilo javni interes, varnost ali obrambo države.

2. Izključitev odgovornosti glede razkritja

Prijavitelj, ki informacije o kršitvah prijavi ali javno razkrije v skladu z ZZRzi, ne krši nobene omejitve ali prepovedi glede razkritja informacij in ne nosi nobene odgovornosti, povezane s takšno prijavo ali javnim razkritjem, pod pogojem, da ni prijavil ali javno razkril neresničnih informacij in je na podlagi utemeljenih razlogov menil, da sta bila prijava ali javno razkritje takšnih informacij nujna za razkritje kršitve na podlagi zakona.

Prijava, ki vključuje poslovne skrivnosti, ni protipravna, in sicer ne glede na določbe zakona, ki ureja poslovno skrivnost, če jo prijavitelj poda v skladu z ZZPri.

V morebitnih postopkih zoper prijavitelja zaradi obrekovanja, kršitve avtorskih pravic, kršitve zaupnosti informacij, kršitve pravil o varstvu podatkov ali odškodninskih zahtevkov, prijavitelj ne nosi nobene odgovornosti zaradi prijav ali javnih razkritij na podlagi ZZPri.

Prijavitelj pa lahko odgovarja zaradi razkritja podatkov, določenih s predpisi na področju varovanja tajnih podatkov, in podatkov v zvezi s poklicno skrivnostjo odvetnikov, zdravstvenih delavcev in zdravstvenih sodelavcev, tajnostjo sodnih posvetovanj in pravili kazenskega postopka.

3. Prepoved povračilnih ukrepov

Zoper prijavitelja so prepovedani kakršni koli povračilni ukrepi, kot so na primer, vendar ne izključno:

- odpoved ali suspenz pogodbe o zaposlitvi;
- nezmožnost napredovanja,
- sprememba delovnega mesta, delovnega časa, kraja delovnega mesta ali spremembe delovne obveznosti,
- neizplačilo ali znižanje plače, dodatkov, nagrad, odpravnin in drugih prejemkov,
- nizka ocena delovne uspešnosti, nizka letna ocena ali negativna zaposlitvena referenca,
- uvedba disciplinskega in drugih postopkov proti prijavitelju ali izrekanje disciplinskih ukrepov ali kazni,
- nizka ocena delovne uspešnosti, nizka letna ocena ali negativna zaposlitvena referenca;
- nadlegovanje, ustrahovanje ali izolacija,
- diskriminacija, slabša ali nepravilna obravnava, šikaniranje, prisila, ustrahovanje, nadlegovanje, vključno z drugimi samovoljnimi ravnanji, ki povzročajo škodo, tudi za ugled osebe, ali pomanjkljiva zaščita pred takim ravnanjem,
- finančna izguba, vključno z izgubo posla in izgubo dohodka,
- predčasna prekinitvev ali odpoved pogodbe ali druga prekinitvev sodelovanja, vključno s predčasno prekinitvijo ali odpovedjo pogodbe,
- razveljavitev, začasni ali trajni odvzem licence ali dovoljenja,
- uvrstitev na črno listo na podlagi neformalnega ali formalnega dogovora v sektorju ali industriji,
- grožnja s povračilnim ukrepom ali poskus povračilnega ukrepa.

Pri tem so grožnja s povračilnim ukrepom, poskus izvedbe povračilnega ukrepa ali izvedba povračilnega ukrepa so v zakonu opredeljeni kot prekršek, pri čemer so kot prekrškovni organ določeni organi za zunanjo prijavo.

4. Sodno varstvo in začasne odredbe v primeru povračilnih ukrepov

Zaradi povračilnih ukrepov lahko prijavitelj uveljavlja sodno varstvo z vložitvijo tožbe in zahteve za izdajo začasne odredbe pri pristojnem sodišču. V zvezi s tem ima zaupnik tudi nalogo, da prijavitelju:

- nudi osnovne informacije v zvezi s pravnimi možnostmi sodnega varstva pred povračilnimi ukrepi v skladu z ZZPri, ki so navedene spodaj (vložitev tožbe in zahteve za izdajo začasne odredbe, nujnost postopka, oprostitev plačila sodnih taks),
- svetuje, da v zvezi s sodnim varstvom poišče pomoč pri področnem sindikatu ali nevladni organizaciji, ki se ukvarja z zaščito prijaviteljev.

Sodni postopki v zvezi z zaščito prijaviteljev so nujni, prijavitelj pa je v teh postopkih oproščen plačila sodnih taks, s čimer je prijavitelju dodatno olajšan dostop do pravnega sredstva.

S tožbo lahko prijavitelj med drugim zahteva:

- ugotovitev izvršitve povračilnega ukrepa proti prijavitelju,
- prenehanje izvrševanja, prepoved nadaljnjega izvrševanja povračilnega ukrepa in odpravo posledic povračilnega ukrepa zoper prijavitelja,
- odškodnino za premoženjsko in nepremoženjsko škodo, povzročeno s kršitvijo pravic, varovanih s tem zakonom,
- objavo sodbe o ugotovljenih kršitvah pravic prijavitelja v medijih.

Pri tem je v sodnih postopkih mogoče izdati tudi začasne odredbe, saj je na primer treba s povračilnimi ukrepi takoj prenehati. Velja namreč zakonska domneva, če prijavitelj v postopku za izdajo začasne odredbe izkaže, da je pred povračilnim ukrepom podal prijavo, da se šteje, da je podana nevarnost, da bo uveljavitev terjatve onemogočena ali precej otežena. Prijavitelj mora izkazati, da je bil deležen povračilnih ukrepov, bodisi s potrdilom o vložitvi prijave kršitve pred začetkom izvajanja povračilnega ukrepa oziroma s potrdilom Komisije za preprečevanje korupcije o upravičenosti do zaščite.

Začasne odredbe, ki jih lahko prijavitelj predlaga, so na primer:

- odredba o prepovedi izvrševanja povračilnih ukrepov,
- odredba o odpravi posledic, ki jih povzročajo povračilni ukrepi,
- odredba o zadržanju izvršitve odločitev, s katerimi je prijavitelj postavljen v slabši položaj ali s katerimi se krši katero koli njegovo pravico, povezano z delovnim okoljem.

V zvezi s škodo, ki jo je utrpel prijavitelj, pa se v postopkih pred sodiščem ali drugim organom se domneva, da je škoda posledica povračilnega ukrepa za prijavo ali javno razkritje, če prijavitelj izkaže, da je podal prijavo ali javno razkritje in da je utrpel škodo. V takšnih primerih velja namreč obrnjeno dokazno breme: oseba, ki je sprejela ukrep, mora namreč dokazati, da je bil ta ukrep zakonit in primeren ter ni bil povezan s prijavo. To v praksi pomeni, da mora prijavitelj navesti le dejstva, ki opravičujejo domnevo, da je bil zaradi prijave izpostavljen povračilnim ukrepom, medtem ko je oseba, ki je sprejela ukrep, tista, ki mora dokazati, da ni izvršila ali izvrševala povračilnih ukrepov.

5. Brezplačna pravna pomoč

Prijavitelj je v sodnih postopkih, ki jih zoper delodajalca sproži zaradi povračilnih ukrepov, ali v sodnih postopkih, ki jih kot povračilni ukrep zoper prijavitelja sproži delodajalec, ali v drugih sodnih postopkih, ki potekajo v zvezi z njegovo prijavo, upravičen do brezplačne pravne pomoči, če izkaže, da je pred povračilnim ukrepom podal prijavo v skladu z ZZPri.

Pristojni organ za brezplačno pravno pomoč prednostno obravnava prošnje, vložene po ZZPri.

O prošnji za dodelitev brezplačne pravne pomoči odloča pristojni organ za brezplačno pravno pomoč tistega sodišča, na območju katerega ima prosilec stalno ali začasno prebivališče oziroma sedež, in sicer:

- okrožnega sodišča, v zadevah, za katere so pristojna sodišča s splošno pristojnostjo,

- delovnega in socialnega sodišča, v zadevah individualnih in kolektivnih delovnih sporov ter socialnih sporov,
- upravnega sodišča, v zadevah upravnih sporov in
- istega od navedenih sodišč, v katerega pristojnost sodi zadeva ustavne pritožbe, pobuda za presojo ustavnosti in zakonitosti, spori pred mednarodnimi sodišči in izvensodno poravnavanje sporov.

Prošnjo za dodelitev brezplačne pravne pomoči vloži prosilec pisno na obrazcu, dostopnem na <https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge/vloga.html?id=1225>, pri čemer je treba pod opombami navesti, da gre za prošnjo po 23. členu ZZPri. Če prošnja ni vložena na predpisanem obrazcu, mora nujno vsebovati naslednje podatke:

- osebno ime, davčno številko, enotno matično številko (EMŠO), naslov stalnega ali začasnega prebivališča prosilca;
- podatke o zadevi;
- navedbo oblike in obsega brezplačne pravne pomoči;
- navedbo, da gre za prošnjo za dodelitev brezplačne pravne pomoči po 23. členu ZZPri.

Prijavitelj mora ob vložitvi prošnje izkazati tudi, da je bil zaradi podane prijave deležen povračilnih ukrepov, bodisi s potrdilom o vložitvi prijave kršitve pred začetkom izvajanja povračilnega ukrepa oziroma s potrdilom Komisije za preprečevanje korupcije o upravičenosti do zaščite.

Prijavitelj je do brezplačne pravne pomoči upravičen ne glede na določbe o materialnem položaju prosilca ter tudi v kazenskih postopkih in odškodninskih sporih v zvezi z razžalitvami in podobnimi dejanji. V zvezi z upravičenostjo do brezplačne pravne pomoči se torej ne upoštevajo naslednje določbe ZBPP, da se:

- Brezplačna pravna pomoč po tem zakonu se ne dodeli v naslednjih zadevah:
 - zaradi kaznivih dejanj razžalitve, obrekovanja, žaljive obdolžitve in opravljanja, razen če oškodovanec verjetno dokaže, da mu je bila zaradi storitve takih dejanj povzročena pravno priznana škoda;
 - v odškodninskih sporih zaradi povrnitve nepremoženjske in premoženjske škode pri žalitvi časti in širjenju neresničnih trditev, razen če oškodovani upravičenec verjetno dokaže, da je to vplivalo na njegov materialni ali družbeni položaj.
- Pri presoji dodelitve brezplačne pravne pomoči kot pogoji upoštevajo okoliščine in dejstva o zadevi, v zvezi s katero prosilec vlaga prošnjo za dodelitev brezplačne pravne pomoči, predvsem da:
 - zadeva ni očitno nerazumna oziroma da ima prosilec v zadevi verjetne izgleda za uspeh, tako da je razumno začeti postopek oziroma se ga udeleževati ali vlagati v postopku pravna sredstva oziroma nanje odgovarjati, in
 - je zadeva pomembna za prosilčev osebni in socialno-ekonomski položaj oziroma je pričakovani izid zadeve za prosilca ali njegovo družino življenjskega pomena.

6. Nadomestilo za primer brezposelnosti

Če je delodajalec prijavitelju odpovedal pogodbo o zaposlitvi in če prijavitelj uveljavlja sodno varstvo v skladu z ZZPri ter s potrdilom Komisije za preprečevanje korupcije izkaže, da je upravičen do zaščite, lahko uveljavlja pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti v skladu z Zakonom o urejanju trga dela (ZUTD), kot če bi mu prenehala pogodba o zaposlitvi brez njegove krivde. V skladu z zakonom morajo biti torej za uveljavljanje nadomestila za primer brezposelnosti kot podpornega ukrepa za zaščito prijavitelja izpolnjene naslednje predpostavke:

- delodajalec je prijavitelju odpovedal pogodbo o zaposlitvi,
- prijavitelj zaradi povračilnih ukrepov uveljavlja sodno varstvo v skladu z ZZPri,
- prijavitelj je pridobil potrdilo Komisije za preprečevanje korupcije o upravičenosti do zaščite.

To pomeni, da je prijavitelj ne glede na določbe ZUTD do nadomestila upravičen do pravnomočne odločitve sodišča v njegovi sodni zadevi. Prijavitelj uveljavlja pravico do denarnega nadomestila, če se prijavi v evidenco brezposelnih oseb z vlogo, ki jo vloži pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ), v roku 30 dni od prenehanja pogodbe o zaposlitvi. Pri tem mora izrecno navesti, da denarno nadomestilo uveljavlja po določbah ZZPri, vlogi pa naj priloži potrebna dokazila: potrdilo o vložitvi tožbe in potrdilo Komisije za preprečevanje korupcije o upravičenosti do zaščite.

Ne glede na določbe ZUTD se prijavitelju, ki ni dosegel minimalnega obdobja 10 mesecev zavarovalne dobe za pridobitev pravice do denarnega nadomestila za brezposelnost, pravica do denarnega nadomestila prizna v višini najnižjega zneska denarnega nadomestila, kot ga določa ZUTD. Če je bilo nadomestilo za primer brezposelnosti izplačano na podlagi tega člena, o čemer je prejemnik nadomestila dolžan obvestiti sodišče, sodišče v postopku odloči, da stranka, ki v postopku ni uspela, ZRSZ vrne nadomestilo, izplačano do pravnomočne odločitve sodišča. Sodišče o pravnomočni odločitvi obvesti ZRSZ.

Za osnovo za odmero pravice do denarnega nadomestila ter višino, prenehanje in mirovanje denarnega nadomestila se uporablja sistemska ureditev po ZUTD, ki velja za vsa vprašanja v zvezi z denarnim nadomestilom, ki niso izrecno urejena v ZZPri.

7. Psihološka podpora

Prijavitelji pogosto potrebujejo psihološko pomoč, ki lahko obsega celoten spekter ukrepov, od pogovora z zaupnikom oziroma uradno osebo za zunanjo prijavo do psihiatrične obravnave s strani usposobljenih strokovnjakov. Če prijavitelj zaradi povračilnih ukrepov potrebuje strokovno psihološko podporo, lahko Komisija za preprečevanje korupcije na njegovo pobudo, pobudo zaupnika ali uradne osebe za zunanjo prijavo predlaga njegovo obravnavo centru za duševno zdravje, kliničnopsihološki ambulanti ali psihiatrični ambulanti v mreži javne zdravstvene službe.

V okviru zdravstvene mreže delujejo psihiatrične ambulante, kliničnopsihološke ambulante in regionalni centri za duševno zdravje odraslih (CDZO), ki so opredeljeni v Resoluciji o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028. Ti vključujejo dve vrsti timov: tim za ambulantno obravnavo pokriva potrebe zgodnje obravnave duševnih motenj odraslih, starejših in oseb z odvisnostjo od alkohola, izvaja pa tudi triažo in konziliarno službo, in tim za skupnostno psihiatrično obravnavo. V psihiatričnih ambulantah delujejo tako psihiatri, ki izvajajo psihiatrično zdravje, kot tudi psihologi in klinični psihologi, ki nudijo tudi psihološko pomoč in podporo.

Seznam ponudnikov v javni mreži zdravstvenega varstva je dosegljiv na [spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje](#).

Psihološko podporo prijaviteljem poleg javnega zdravstva zagotavljajo tudi:

- Zasebne ambulante in nevladne organizacije, katerih seznam je dostopen na [tej povezavi](#).
- Centri za socialno delo, njihov seznam pa je dostopen na [tej povezavi](#).